

De nieuwe tot opvoeder- in Zweden

Inge Johansson

In Zweden werden de instellingen voor de opvang van jonge kinderen en de scholen geïntegreerd en werden drie beroepen samengevoegd tot één, namelijk dat van opvoeder-leerkracht. Voor dit beroep werd een nieuwe opleiding ontwikkeld. Inge Johansson beschrijft deze opleiding, en geeft haar visie op de mogelijke voor- en nadelen ervan.

De relatie tussen de voorschoolse instellingen (*förskola*, voor kinderen tussen 1 en 5), de centra voor buitenschoolse opvang (*fritidshem*) en de scholen is tijdens het laatste decennium grondig gewijzigd. Het begon in 1996, toen, op nationaal niveau, de bevoegdheid voor de voorschoolse instellingen en de buitenschoolse kinderopvang werd overgeheveld van welzijn naar onderwijs. Deze instellingen kregen toen ook nieuwe pedagogische beleidsplannen. Dit waren beknopte documenten die een kader schetsten, maar nog de nodige ruimte lieten voor lokale interpretatie en implementatie.

Hervormingen in het onderwijssysteem

Op lokaal niveau werden de 6-jarigen overgebracht van de kinderdagverblijven naar nieuwe voorschoolse klassen in de scholen (*förskoleklass*). De scholen hebben op hun beurt ook een reorganisatie ondergaan. Voorschoolse klassen, klassen

voor 7- tot 9-jarigen en de buitenschoolse opvang zijn nu meestal geïntegreerd in zogenaamde 'hele-dag-scholen'. Eén team is verantwoordelijk voor de kinderen gedurende de hele dag. Zo'n team is samengesteld uit mensen afkomstig uit de belangrijkste beroepsgroepen: begeleiders in de voorschoolse kinderopvang (*förskollärare*), leerkrachten en vrijetijdsopvoeders (*fritidspedagoger*). Hun dagelijkse werkwijze is gebaseerd op lokale pedagogische beleidsplannen, die interpretaties zijn van het nationale plan. Ze staan onder leiding en supervisie van een directeur (*rektor*), die zelf een achtergrond heeft in één van deze drie beroepen. *Rektors* staan vaak aan het hoofd van een groter geheel van instellingen, waaronder kinderdagverblijven en hele-dag-scholen.

Deze integratieve hervormingen weerspiegelen het belang van levenslang leren in het beleid van de Zweedse regering. Die hoopt dat de verschillende culturele

tradities en pedagogische principes van kinderdagverblijven, scholen en buitenschoolse opvang op deze manier met elkaar in contact zullen komen en elkaar zullen beïnvloeden. Zo kunnen dan weer nieuwe praktijken tot stand komen. Men mag zeker niet denken dat de scholen de andere voorzieningen zullen 'overnemen'. Het is juist de bedoeling dat alle voorzieningen een nieuwe, gelijkwaardige plaats innemen binnen het onderwijssysteem.

'Men is bang dat te veel studenten zullen kiezen voor de lagere en middelbare school'

Het Zweedse onderwijssysteem is in grote mate gedecentraliseerd, wat maakt dat dergelijke veranderingen grote inspanningen vragen van het personeel. Hun

opleiding leerkracht

foto's: Christer Gummesson en Jan Peeters

vaardigheid om de hervormingen te doen slagen en goede oplossingen te bedenken, is essentieel. En daarom is besloten om ook het personeel en de opleiding te hervormen. Door een meer geïntegreerd beleid en een meer geïntegreerde omgeving, was de behoefte ontstaan aan medewerkers met meer professionele vaardigheden.

Het nieuwe profiel van de opvoeder-leerkracht

De hervorming van de opleiding begon in 2001. Daarvoor bestonden er afzonderlijke opleidingen voor de drie voornaamste beroepsgroepen – begeleiders in de voorschoolse kinderopvang, leerkrachten en vrijetijdsopvoeders. Studenten van deze opleidingen werden opgeleid voor werk in een bepaalde omgeving, bijvoorbeeld een

school of een kinderdagverblijf. Sinds 2001 zijn deze opleidingen en diploma's geïntegreerd; er is nu nog maar één enkele opleiding en nog maar één enkel diploma. In plaats van drie beroepsgroepen zal er in de toekomst dus nog maar één bestaan.

De nieuwe opleiding bestaat uit drie onderdelen. Het eerste deel, dat gemeenschappelijk is voor alle studenten, is het 'algemene opvoedingsveld'. Daarin komen die vakgebieden aan bod die belangrijk zijn voor alle opvoeders-leerkrachten, ongeacht hun specialisatie. Het zijn vakken die worden beschouwd als essentieel voor het beroep (bijvoorbeeld 'werken met kinderen met specifieke behoeften', 'de ontwikkeling van kinderen en jonge mensen'), maar ook interdisciplinaire vakken zoals filosofie, ethiek en psychologie.

De hele opleiding is georganiseerd op basis van studiepunten, waarbij één studiepunt overeenkomt met ongeveer één week werk. Het eerste deel van de opleiding telt 60 studiepunten, waarvan er minstens 10 moeten worden verdiend tijdens een stage op een school of een kinderdagverblijf.

Het tweede deel van de nieuwe opleiding, het 'studieveld', betreft de studie van een welbepaald vak. De student kiest een vak dat hij of zij wil onderwijzen, en dat op het programma staat van de leeftijdsgroep waarmee hij of zij wil werken. Dit onderdeel is 40 studiepunten waard, waarvan er 10 worden verdiend in de praktijk.

Het derde deel van de opleiding is de 'specialisatie'. In dit gedeelte wordt de reeds vergaarde kennis uitgediept, verbreed, aangevuld of vanuit een nieuwe

¹ In Zweedse kinderdagverblijven worden ook 'hulpbegeleiders' ingeschakeld, maar de meeste medewerkers zijn voorschoolse opvoeders-leerkrachten en hun aandeel is de laatste tijd nog gestegen. In scholen vindt men maar weinig hulpbegeleiders; daar is het leeuwendeel van de staf afkomstig uit van één van de drie beroepsgroepen.

benadering bestudeerd. Dit onderdeel telt 20 punten.

Ten slotte moeten de studenten ook een werkstuk indienen, waar ze 20 studiepunten mee kunnen halen.

Alle studenten volgen nu dezelfde opleiding en behalen hetzelfde diploma. De duur van de opleiding is voor alle opvoeders-leerkrachten drie jaar, met uitzondering van de vakleraren in de hogere klassen van de middelbare school (14-16-jarigen en 16-19-jarigen) die vier jaar studeren.

De nieuwe opleiding in de praktijk

Pas aan het einde van hun opleiding hoeven studenten te beslissen waarin ze zich specialiseren. Ze kiezen dan een vakgebied en een specialisatiegebied. Op welke manier die beslissing precies wordt genomen, varieert per hogeschool of universiteit. Hier zal ik het hebben over de situatie in de Lärarhögskolan i Stockholm. Het 'profiel' van de opvoeder-leerkracht, dat bepaalt voor welk soort instelling hij is opgeleid, hangt af van de keuzes die hij maakt na het eerste, algemene programma. Er bestaan twee mogelijkheden: hij kiest één studiegebied en twee specialisaties of twee studiegebieden, waaronder één gevorderd vakgebied (bijvoorbeeld wiskunde, wetenschap, geschiedenis of Engels) en één bijkomende specialisatie. Die laatste combinatie is meer geschikt

'Iedere student doet praktijkervaring op, welk vak hij ook kiest'

voor studenten die aan de slag willen in de hogere klassen, terwijl de eerste (één vakgebied en twee specialisaties) is gericht op studenten die willen werken met jongere kinderen, in kinderdagverblijven, voorschoolse klassen, de buitenschoolse opvang of de lagere klassen op school.

Iedere student doet praktijkervaring op, welk vak hij ook kiest. Daartoe wordt de student naar een kinderdagverblijf of een

school gestuurd, waar hij onder het toezicht staat van ervaren collega's. Hij of zij krijgt er de kans om deel te nemen aan de dagelijkse gang van zaken, om de pedagogische praktijk te onderzoeken, te observeren en te vergelijken en zijn of haar bevindingen te bespreken met ervaren mensen. Deze gesprekken moeten de student ook stimuleren om na te denken over het werk. Studenten kunnen dus kiezen uit diverse mogelijkheden. Profielen kunnen worden samengesteld op basis van vele mogelijke vakkencombinaties. Een student die aan de slag wil in een kinderdagverblijf, kan 'kinderen en maatschappij' kiezen als studiegebied en dat combineren met twee specialisaties, namelijk: 'de ontwikkeling van het lezen en schrijven' en 'spel, muziek en beweging'. Een student die meer voelt voor de buitenschoolse kinderopvang, voor 'leren in een formele en een informele schoolomgeving' als studiegebied en 'artistieke activiteiten' en 'spel, muziek en beweging' als specialisaties.

Een vooruitblik

Over het algemeen werd de ambitieuze nieuwe opleiding goed ontvangen. Het is echter nog te vroeg om een oordeel te vellen. De eerste studenten in dit nieuwe programma zijn namelijk nog niet afgestudeerd. Tot dusver bleek de grootste moeilijkheid om studenten goed te informeren bij het maken van keuzes.

De eerste lichting studeert af in 2004 en krijgt dan te maken met de realiteit in kinderdagverblijven en scholen. Pas dan zullen we de reële impact van de nieuwe opleiding op hun professionele vaardigheden kunnen meten en met name hun vaardigheid om kinderen te ondersteunen en in hun leerproces te stimuleren. Een voordeel voor de 'nieuwe' opvoeders-leerkrachten is dat ze een bredere praktijkervaring hebben dan hun collega's die de oude, opgedeelde opleiding hebben gevolgd.

Inge Johansson is als professor pedagogie verbonden aan de Lärarhögskolan i Stockholm (Universiteit van Stockholm)

Een belangrijke vraag dient zich nu al aan: hoe kunnen we meer studenten stimuleren om te kiezen voor het werk met de jongste kinderen in kinderdagverblijven, de voorschoolse klassen en de buitenschoolse opvang? Men is bang dat te veel studenten zullen kiezen voor de lagere en middelbare school. Misschien komt het er vooral op aan de arbeidsvoorwaarden voor alle opvoeders-leerkrachten gelijk te schakelen. Nu verdienen leerkrachten in de lagere en middelbare school nog altijd meer dan de anderen.

Fundamenteel is de pedagogische uitdaging waarvoor deze nieuwe opvoeders-leerkrachten staan. Zij worden verondersteld te werken op een nieuwe manier, met nieuwe ideeën over kinderen, leren en kennis. Het is de bedoeling dat de nadruk overal komt te liggen op thematisch werk, op de combinatie van theorie en praktijk, en dat kinderen worden gestimuleerd om te leren, zowel binnen de traditionele schoolomgeving als daarbuiten. En daarbij worden ook ouders en andere spelers in de lokale gemeenschap betrokken.

Deze nieuwe visie op opvoeden en lesgeven vormt ook een uitdaging voor de beleidsmensen, vooral op lokaal vlak. In die zin past de nieuwe opleiding binnen een veranderingsproces dat betrekking heeft op de hele maatschappij. Persoonlijk zie ik de nieuwe opleiding voor opvoeders-leerkrachten als een grootschalig, ambitieus experiment, dat uitdagend en veelbelovend is. De opleiding dient in de komende jaren echter grondig te worden geëvalueerd, om te zien of ze haar doel bereikt, namelijk het vormen van professionals die competent zijn voor het werk in een kinderdagverblijf of op een school, en die er kunnen voor zorgen dat kinderen niet alleen kennis opdoen, maar zich ook op sociaal vlak goed ontwikkelen.